

UNIwersytet SZCZECIŃSKI
**WYDZIAŁ EKONOMII,
FINANSÓW I ZARZĄDZANIA**

Instytut Ekonomii i Finansów

mgr Agata Stachurska

AUTOREFERAT ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

**WPLYW DOCHODU PASYWNEGO
NA NIEZALEŻNOŚĆ FINANSOWĄ GOSPODARSTW DOMOWYCH**

Promotor:
prof. US dr hab. Beata Świecka

SZCZECIN 2022

Spis treści

1. Uzasadnienie wyboru tematu.....	3
2. Cele pracy.....	4
3. Hipotezy badawcze.....	5
4. Zakres pracy.....	6
5. Metody badawcze.....	7
6. Struktura pracy.....	13
7. Rezultaty rozprawy.....	16
8. Spis treści rozprawy.....	19
9. Bibliografia.....	21

1. Uzasadnienie wyboru tematu

Pierwszym powodem, który przesądził o wyborze tematu pracy jest fakt, że analizowany w rozprawie obszar badawczy jest ważny, powszechny i stanowi esencję finansowej rzeczywistości społecznej. Dbanie o finanse osobiste jest egzystencjonalną koniecznością. Zwłaszcza w dobie niepewności ekonomicznej, kryzysów gospodarczych, inflacji, drożących surowców, konfliktów zbrojnych alternatywne źródło dochodu w postaci dochodu pasywnego stanowi fundament bezpieczeństwa finansowego gospodarstw domowych.

Po drugie, autorką powodowała chęć podjęcia próby ujęcia tematu w sposób naukowy. Niniejsza rozprawa doktorska w tematyce dochodu pasywnego i niezależności finansowej jest pierwszą lub jedną z niewielu, jakie powstały dotychczas w Polsce. Rozprawę wyróżnia zatem nowatorski charakter podjętych badań empirycznych, które zostały zrealizowane w formie kwestionariusza ankiety i kwestionariusza wywiadu eksperckiego. W Polsce do dzisiaj temat uznawany jest za progresywny, charakteryzujący się nieschematycznym i nowoczesnym podejściem do finansów osobistych gospodarstw domowych.

Trzecią przesłanką była i w dalszym ciągu jest występująca luka badawcza, rozumiana jako brak badań wtórnych potwierdzających badane zależności. Zarówno w literaturze polskiej, jak i zagranicznej brakuje opracowań i badań o charakterze naukowym, dotyczących wpływu dochodu pasywnego na niezależność finansową. Przyczyniło się to do tego, że rozprawa opiera się wyłącznie na autorskich badaniach pierwotnych, co stanowiło dodatkowe wyzwanie badawcze dla autorki rozprawy.

Ponadto, w ostatnim dziesięcioleciu obserwuje się rosnące zainteresowanie tematyką dochodu pasywnego i niezależności finansowej w społeczeństwie polskim. Świadczą o tym ukazujące się na rynku liczne publikacje popularno-naukowe, prowadzone w Internecie tematyczne blogi, szybko rosnąca liczba szkoleń w zakresie inwestowania, szczególnie w nieruchomości czy na giełdzie. Rosnąca świadomość i pogłębianie w tym obszarze wiedza zauważalne są wśród uczestników spotkań branżowych organizowanych cyklicznie w wielu polskich miastach. Wydaje się więc zasadne, aby pisać o sprawach aktualnych, aby zgłębiać dziedzinę, będącą przedmiotem wzmożonego zainteresowania wśród Polek i Polaków.

Wybór tematu rozprawy w dużej mierze podyktowany był również osobistymi zainteresowaniami i doświadczeniem zawodowym autorki w badanym obszarze, dzięki czemu rozprawa wnosi wartości poznawcze, które mogą zostać zastosowane w praktyce

(cecha aplikowalności pracy). Autorka rozprawy jest współzałożycielką Stowarzyszenia Szersza Perspektywa, które powstało w wyniku przekształcenia się pierwszego w Polsce Klubu Cash Flow, prowadzonego przez Michała Kostyka w Szczecinie. W Stowarzyszeniu Mieszkanicznik¹ jako członkini aktywnie działa już od września 2015 roku. Autorka jest licencjonowanym pośrednikiem w obrocie nieruchomościami² oraz inwestorem w lokale mieszkalne z przeznaczeniem na wynajem długoterminowy w opcjach single i multi-let.

2. Cele pracy

Głównym celem rozprawy jest **ocena wpływu dochodu pasywnego na niezależność finansową gospodarstw domowych**. Aby zrealizować cel główny, sformułowano cztery cele uzupełniające (CU), takie jak:

- (CU1). Konceptualizacja pojęć dochodu pasywnego oraz niezależności finansowej.
- (CU2). Określenie determinant dochodu pasywnego.
- (CU3). Analiza współzależności dochodu pasywnego i niezależności finansowej.
- (CU4). Opracowanie koncepcji niezależności finansowej przy udziale dochodu pasywnego.

Konceptualizacja pojęć dochodu pasywnego oraz niezależności finansowej została zrealizowana w rozdziale 2 rozprawy definiując pojęcia, przedstawiając ich istotę oraz wzajemne ścisłe powiązania. Dochód pasywny jest czynnikiem sine qua non występowania niezależności finansowej, jest istotą i fundamentem występowania niezależności finansowej. Badania empiryczne potwierdziły rozważania teoretyczne.

Wyłoniono determinanty dochodu pasywnego w postaci instrumentów inwestowania oraz danych metryczkowych. Dowiedziono empirycznie, że główną determinantą dochodu pasywnego są nieruchomości, a na drugim miejscu giełda oraz że długość okresu inwestowania dodatnio wpływa na jego wysokość. Badania wskazały również,

¹*Stowarzyszenie Mieszkanicznik* działa od stycznia 2012 roku, zrzesza ponad 20 tysięcy ekspertów i pasjonatów rynku nieruchomości, a co roku dołącza do niego kilkuset nowych członków. Misją Stowarzyszenia jest cywilizowanie polskiego rynku najmu. Stowarzyszenie Mieszkanicznik dzieli się wiedzą i doświadczeniem, promuje dobre praktyki w najmie i działa na rzecz swoich członków w zakresie bezpiecznego i etycznego wynajmu. Stowarzyszenie ma charakter ogólnopolski i międzynarodowy, posiada 25 oddziałów, w tym 7 za granicą m.in. w Wielkiej Brytanii, Irlandii, Niemczech, USA i Australii. Regularne spotkania członków odbywają się co miesiąc w formule wykładowo – networkingowej. W ramach Stowarzyszenia organizowane są także kongresy, szkolenia, wyjazdy integracyjne. Stowarzyszenie obchodzi 10-lecie istnienia. Więcej informacji można uzyskać na stronie internetowej Stowarzyszenia Mieszkanicznik: <https://mieszkanicznik.org.pl/>.

²*Licencja zawodowa* z zakresu pośrednictwa w obrocie nieruchomościami nr **9836** z 2008 roku.

że gospodarstwa bogatsze lub/i lepiej wykształcone inwestują więcej a starsze mają większe poczucie niezależności finansowej.

Analiza współzależności dochodu pasywnego i niezależności finansowej opiera się na poszczególnych korelacjach danych metryczkowych oraz instrumentów inwestowania. Rysunek 4 Autoreferatu pokazuje współzależność niezależności finansowej i dochodu pasywnego na podstawie wysokości uzyskiwanego dochodu pasywnego przez respondentów ankiety.

W podrozdziale 4.1. rozprawy została opracowana koncepcja niezależności finansowej przy udziale dochodu pasywnego opierająca się na obliczonych wskaźnikach statystycznych (Rysunek 1). Zobrazowane zostały współzależności pomiędzy dochodem pasywnym a niezależnością finansową na podstawie wybranych determinant uzyskiwania dochodu pasywnego.

3. Hipotezy badawcze

Na potrzeby pracy sformułowano następującą hipotezę główną (HG): **dochód pasywny³ jest kluczowym czynnikiem uzyskania niezależności finansowej⁴ gospodarstw domowych**. Konieczne było sformułowanie czterech hipotez pomocniczych (HP).

(HP1). Uzyskiwanie dochodu pasywnego jest głównym, ale niewystarczającym czynnikiem mającym wpływ na osiągnięcie niezależności finansowej.

(HP2). Uwzględnienie w portfelu inwestycyjnym dochodu pasywnego uzyskiwanego z nieruchomości jest główną determinantą osiągnięcia niezależności finansowej.

(HP3). Długość okresu inwestowania dodatnio wpływa na wysokość osiąganego dochodu pasywnego.

(HP4). Poczucie niezależności finansowej rośnie wraz z wiekiem.

Hipoteza główna i wszystkie cztery hipotezy pomocnicze rozprawy zostały zweryfikowane pozytywnie. Dochód pasywny **jest kluczowym** czynnikiem uzyskania niezależności finansowej przez gospodarstwa domowe. Udowodniono, że uzyskiwanie

³**Dochód pasywny** oznacza okresowy dochód (np. miesięczny) osiągany bez konieczności stałego angażowania własnej pracy. Generowany jest przez posiadane aktywa, takie jak np. dochody z funduszy inwestycyjnych, odsetki z depozytów bankowych, dywidendy z akcji, dochody z tytułu wynajmowanych nieruchomości, dochody z tytułu praw autorskich, otrzymywane: renta, emerytura, świadczenia rodzinne i inne.

⁴**Niezależność finansowa** oznacza stan, w którym poziom generowanego (np. miesięcznie) dochodu pasywnego jest na tyle wysoki, że całkowicie pokrywa (np. miesięczne) wydatki.

dochodu pasywnego **jest głównym**, ale niewystarczającym czynnikiem mającym wpływ na osiągnięcie niezależności finansowej. Bowiem, generowanie dochodu pasywnego nie powoduje automatycznie niezależności finansowej, która poprzez swój dychotomiczny charakter występuje w konkretnej jednostce czasu, tj. wówczas, gdy dochód pasywny równa się lub przewyższy bieżące wydatki danego gospodarstwa domowego. Wyniki badań dowiodły, że uwzględnienie w portfelu inwestycyjnym dochodu pasywnego uzyskiwanego z nieruchomości jest główną determinantą osiągnięcia niezależności finansowej. Zarówno badani w kwestionariuszu ankiety, jak i wywiadu dywersyfikują swój portfel inwestycyjny lub też nie. Nie zmienia to faktu, że najczęściej wybieranym źródłem wśród respondentów są nieruchomości, na drugim miejscu znalazła się giełda, a w dalszej kolejności MLM i pozostałe instrumenty. Ponadto zbadano, że im dłuższy okres inwestowania, tym wyższy jest poziom osiąganego dochodu pasywnego. Udowodniono także, że poczucie niezależności finansowej rośnie wraz z wiekiem badanych.

4. Zakres pracy

Zakres podmiotowy rozprawy stanowią gospodarstwa domowe, które zostały szczegółowo zdefiniowane w podrozdziale 1.1. rozprawy. Rozpisano funkcje gospodarstw domowych jakie pełnią w nauce o finansach osobistych, a także sklasyfikowano je. Cele gospodarstw domowych i ich cykl życia w strukturze finansów osobistych zostały opisane w podrozdziale 1.2. rozprawy.

Zakres przedmiotowy rozprawy, czyli wpływ dochodu pasywnego na niezależność finansową gospodarstw domowych. Po to, aby ocenić wpływ dochodu pasywnego na niezależność finansową gospodarstw domowych (realizacja celu głównego) dokonano konceptualizacji obu pojęć. Ponadto, określono determinanty dochodu pasywnego oraz przeanalizowano współzależności pomiędzy dochodem pasywnym a niezależnością finansową. Opracowano koncepcję, w której zilustrowano proces uzyskiwania niezależności finansowej przy udziale dochodu pasywnego. Dokonano analizy SWOT procesu budowy niezależności finansowej przy współudziale dochodu pasywnego, a także sformułowano ogólne wnioski empiryczne. Ponadto, podjęto próbę matematycznego ujęcia wpływu dochodu pasywnego na niezależność finansową gospodarstw domowych.

Zakres terytorialny rozprawy obejmuje głównie m. st. Warszawę i tereny podmiejskie aglomeracji (bez Warszawy) oraz w uzupełnieniu inne obszary Polski. Pierwotny zamysł dotyczył jedynie m. st. Warszawy, z uwagi na najwyższy w Polsce PKB na mieszkańca,

który umiejscawia stolicę jako najbogatsze miasto wojewódzkie w kraju. Przy czym, z uwagi na trudności w prowadzeniu badań empirycznych powstałych na skutek pandemii Covid-19, rozszerzono zakres terytorialny badań. Pandemia przyczyniła się do odwołania targów, seminariów, konferencji i innych wydarzeń biznesowych, na których m.in. miały być prowadzone badania w postaci ankiety audytoryjnej i środowiskowej. W celu uzyskania próby reprezentatywnej w badaniu należało rozszerzyć jego zasięg terytorialny.

Zakres czasowy rozprawy obejmuje lata 2012 – 2021. W tym okresie autorka rozprawy ukończyła studia doktoranckie, z tego okresu pochodzą też wszystkie analizowane w rozprawie dane liczbowe, symulacje, rankingi oraz zostały przeprowadzone własne badania empiryczne w latach 2020 – 2021. Badany okres to dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość ekonomiczna. Ostatnich 11 lat determinują postępująca globalizacja, zmiany kulturowe, niestabilna sytuacja gospodarcza, pandemia i wywołany nią kryzys gospodarczy, nasilające się konflikty zbrojne, również w Europie. Wyniki badań dowiodły, że zdecydowana większość respondentów inwestowanie rozpoczęła w okresie ostatnich pięciu lat. Dotyczy to w szczególności inwestycji poczynionych w nieruchomości, na giełdzie czy obecność badanych w marketingu sieciowym.

5. Metody badawcze

Wybór metod badawczych poprzedzono studiami literaturowymi. W rozprawie wykorzystano ankiety anonimowe, wywiady bezpośrednie i video-telefoniczne. Badania zostały wsparte procesami wnioskowania, syntezy i analizy porównawczej, które miały na celu zwarte i przejrzyste sformułowanie najistotniejszych wniosków i rekomendacji, z uwzględnieniem głównych zadań badawczych w obszarze ekonomii i finansów, tj.: opisu, pomiaru, porównywania, objaśniania, ewaluacji, przewidywania i proponowania. Przyjęto następujące metody badawcze:

1. Analizę polskiej i zagranicznej literatury przedmiotu – przegląd podstaw teoretycznych podjętego tematu.
2. Metodę analizy danych zastanych.
3. Metodę ankietową.
4. Metodę wywiadu eksperckiego.
5. Metody statystyczne – analiza struktury oraz analiza współzależności.
6. Metodę indukcji.

Wszystkie wymienione powyżej metody badawcze zostały opisane w podrozdziale 3.1. rozprawy w sposób teoretyczny wraz z ich praktycznym zastosowaniem – czyli odniesieniami do wykorzystanych w badaniu elementów tych metod. Podsumowanie i komunikacja wyników wymagały przyjęcia odpowiedniej formy ich zaprezentowania. Przyjęty sposób prezentacji wyników badań cechowała intensywna praca analityczna autorki rozprawy.

Analiza polskiej i zagranicznej literatury przedmiotu – przegląd podstaw teoretycznych podjętego tematu oraz **analiza danych zastanych** znajdują swoje odzwierciedlenie w bibliografii (213 pozycji). Korzystano ze źródeł, takich jak raporty agencji badawczej TNS Polska, Fundacji Kronenberga, GUS czy regulacji prawnych w zakresie Kodeksu Cywilnego czy OKKU. Ponadto uwzględniono dane BIK, zasoby SGH, raporty i prognozy banków oraz źródła internetowe i kilka ustaw o zróżnicowanej tematyce. Posłużono się informacjami o charakterze interdyscyplinarnym, pozyskanymi m.in. z wywiadów z ekspertami z różnych obszarów, które zostały udostępnione publicznie w artykułach drukowanych lub/i Internecie w formie e-book'ów. Wykorzystano ogólnodostępne dane statystyczne, dotyczące m.in. struktury budżetów czy poziomu zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce.

Wobec współczesnego nasycenia informacjami, krytyczny przegląd zarówno literatury jak i Internetu stanowił ważny fragment zadania badawczego. Analizowany w rozprawie obszar badawczy należy do nowo rozwijanych dziedzin, stąd opisy zagadnienia w literaturze przedmiotu charakteryzowały się dość dużym rozproszeniem. Korzystano z elektronicznych baz danych, takich jak np.: Web of Science, Scopus, BazEkon, Eurostat, Baza Biblioteki Narodowej, OECD iLibrary oraz Cambridge Core.

Do typowych danych zastanych zaliczają się:

- informacje statystyki publicznej (czyli dane publikowane przez takie instytucje jak np. GUS, Eurostat, OECD);
- książki, gazety, czasopisma itp.;
- wyniki zrealizowanych badań (raporty, opracowania, zbiory danych), w tym między innymi sondaże, eksperymenty badawcze, zogniskowane wywiady grupowe itp.;
- dane wewnętrzne firm i instytucji;
- filmy, zdjęcia, materiały audio;
- wpisy na blogach, komentarze, a nawet całe strony internetowe lub portale;
- zawartość mediów społecznościowych.

Autorka rozprawy korzystała głównie z trzech pierwszych grup danych zastanych. Przy czym zwróciła ona szczególną uwagę i dołożyła wszelkiej staranności, aby pozyskane dane były wiarygodne i aktualne. Niektóre źródła charakteryzowały się wysokim poziomem trudności ich pozyskania. Zarówno w literaturze polskiej, zagranicznej, jak i w danych zastanych brakuje opracowań i badań o charakterze naukowym, dotyczących wpływu dochodu pasywnego na niezależność finansową, co stanowiło dodatkowe wyzwanie badawcze. Z uwagi na występującą w tym obszarze dostrzegalną lukę badawczą, czyli brak badań empirycznych potwierdzających wskazywane zależności, rozprawa w wielu jej aspektach i poszczególnych częściach jest autorska, przez co oryginalna i pionierska.

Do głównych metod badawczych, na podstawie których zostały sformułowane wnioski empiryczne należą metoda kwestionariuszowa, w której został wykorzystany **kwestionariusz ankiety** wśród 707 inwestorów indywidualnych, w większości posiadających dochód pasywny, przeprowadzona w okresie od listopada 2020 do czerwca 2021 roku oraz **kwestionariusz wywiadu** przeprowadzony w okresie od września do grudnia 2021 roku z 17 ekspertami z branży nieruchomości, giełdy, MLM, osiągającymi dochód pasywny lub/i będącymi niezależnymi finansowo.

Z uwagi na charakter badanego zjawiska uwzględniający w badaniu dane newralgiczne, dotyczące m.in. dochodu, w przeprowadzonych badaniach za pomocą metody kwestionariuszowej – kwestionariusz ankiety i kwestionariusz wywiadu przeprowadzenie badań przysporzyło dużo trudności, a też niejednokrotnie brak zgody na udzielenie odpowiedzi na część zadanych pytań, co zawężyło grono respondentów. Wśród newralgicznych pytań były pytania związane m.in. z wysokością osiąganego dochodu z inwestycji, uzyskiwaną stopą zwrotu, wysokością dochodu pasywnego, poczuciem niezależności finansowej itp. Polscy inwestorzy byli niechętni i nieufni do udzielania odpowiedzi, co zresztą nie było zaskoczeniem. Poruszona tematyka stanowi temat wrażliwy, na który ankietowani zwykle nie chcą i nie lubią się wypowiadać.

Ponadto, z powodu pandemii mocno ograniczone zostały bezpośrednie kontakty, dlatego część ankiet została rozdystrybuowana poprzez media społecznościowe i fora internetowe, a niektóre wywiady zostały przeprowadzone w formie video-konferencji. W przedmiotowym badaniu, ankietowani zobligowani byli do podzielenia się wiedzą na temat sposobów osiągnięcia osobistego sukcesu, jakim niewątpliwie jest uzyskanie niezależności finansowej, co podniosło stopień trudności prowadzonego badania jeszcze bardziej. Przeprowadzenie badań pierwotnych z zakresu dochodu pasywnego i niezależności finansowej nie było łatwym zadaniem i przysparzało wielu strapiień i niedogodności.

Autorka rozprawy występując w roli osoby gromadzącej dane wrażliwe została wsparta listem uwierzytelniającym, uzyskanym od swojej Promotor prof. US dr hab. Beaty Świeckiej z ramienia Uniwersytetu Szczecińskiego. List uwiarygodnił autorkę rozprawy jako osobę godną zaufania, przełamał trudności w zebraniu danych i okazał się bardzo skuteczny.

Ponadto, ufundowanych trzydzieści książek⁵ przez Pana Sławka Muturi⁶ (inwestora kenijskiego pochodzenia w nieruchomości na wynajem, propagatora idei niezależności finansowej w Polsce, autora poczytnych książek o tematyce inwestycyjnej) dla losowo wybranych ankietowanych stanowiło zachętę i było niewątpliwie bardzo pomocne w dostarczeniu do respondentów.

W badaniu uzyskano 707 ankiet, czyli o 41 więcej poprawnie wypełnionych formularzy niż wynosiła minimalna liczebność do próby (666), która została omówiona w podrozdziale 3.2. rozprawy. Szacunek błędu przyjęto na poziomie 5% a prawdopodobieństwo na 99%. W badaniu zastosowano formę ankiety anonimowej. Kwestionariusz ankiety składał się z 52 pytań, w tym 10 otwartych i 42 zamkniętych. Pytania zamknięte stanowiły pytania kafeteryjne i filtrujące. W badaniu zastosowano dwie skale pomiaru postaw, tj. skalę nominalną i skalę porządkową.

W badaniu wykorzystano następujące rodzaje ankiet:

- *ankietę internetową* – ten rodzaj pomiaru dzieli się na dwa rodzaje. Pierwszy polega na dostarczeniu kwestionariusza do odbiorcy za pomocą poczty internetowej. Po wypełnieniu ankietowany odsyła go do nadawcy. Drugi polega na umieszczeniu ankiety na stronie *www*. To jeden z najnowszych sposobów przeprowadzania badania ankietowego;
- *ankietę audytoryjną* – z ankietą tego rodzaju mamy do czynienia, gdy respondenci są zebrani w jednym pomieszczeniu. Najczęściej ma miejsce na zjazdach, sympozjach, szkoleniach itp. Ankiety rozdane przez ankietera, po wypełnieniu ich przez badanych, zostają przez niego zebrane;
- *ankietę pocztową* – zarówno wysłanie, jak i zwrot kwestionariusza ankiety następuje drogą pocztową;
- *ankietę środowiskową* – kwestionariusz ankietowy rozprowadzany jest w danym środowisku, np. biznesowym, inwestorów, właścicieli nieruchomości⁷.

⁵ Do ufundowanych książek należały następujące pozycje: 1. „Psychologia wolności finansowej. 12 umiejętności, które pozwolą Ci ją zdobyć”, 2. „Mieszkania na wynajem. Moja droga do wolności finansowej” i 3. „Pomarańczowa wolność finansowa”.

⁶ Oficjalnie używa imienia Sławek, nie Sławomir.

⁷ J. Sztumski, *Wstęp do technik i metod badań społecznych*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice 1995, s. 132.

W badaniu wykorzystano następujące narzędzia pozyskania danych:

- PAPI (Paper And Pencil Interviewing): ankieta papierowa wypełniana długopisem;
- CAWI (Computer Assisted Web Interviewing): ankieta przeprowadzana online, w której pytania zadawane są automatycznie z zastosowaniem odpowiednich filtrów, tak aby właściwe osoby odpowiadały na wskazane pytania.

Uzyskany materiał empiryczny w postaci wypełnionych ankiet został odpowiednio zakodowany oraz wprowadzony do komputerowej bazy danych. W dalszej kolejności przeprowadzono analizę i interpretację wyników, które pozwoliły udzielić odpowiedzi na pytania postawione na początku badania. Dane statystyczne uzyskane za pomocą metody ankietowej, przyczyniły się do pogłębienia znajomości zagadnienia. Ankieta okazała się niezastąpionym narzędziem badawczym.

Metoda wywiadu eksperckiego stanowi drugą komplementarną metodę badawczą, która została wykorzystana w przedmiotowym studium przypadku. Przeprowadzony wywiad miał charakter systematyzujący, w którym ekspert pełnił rolę przewodnika, przy pomocy którego uzyskano uporządkowane i kompletne informacje w badanym obszarze. Podejście badawcze skoncentrowane było na techniczną/praktyczną wiedzę ekspercką, w tym zrutyinizowane praktyki, mechanizmy podejmowania decyzji oraz społeczne wzorce interpretacyjne. Subiektywne aspekty wiedzy ekspertów, ich przekonania i postawy stanowią niewątpliwe wzbogacenie przeprowadzonego procesu badawczego.

Przy podejmowaniu decyzji o metodzie gromadzenia danych istotne jest określenie, czemu mają służyć te wywiady, jaki charakter mają planowane badania i jaką wiedzę badacz chce uzyskać. Po to, aby uzyskane odpowiedzi w rzeczywistości pochodziły od wyspecjalizowanej grupy eksperckiej. Zatem, kluczową kwestią jest wytypowanie właściwych ekspertów. Dobór respondentów-ekspertów w tym przypadku był celowy. Wszyscy uczestnicy wywiadów osiągają dochód pasywny, natomiast połowa z nich jest niezależna finansowo od kilku do kilkudziesięciu lat.

Przeprowadzono 17 wywiadów z ekspertami z rynku nieruchomości, inwestorami na giełdzie, osobami prowadzącymi MLM, pracującymi w instytucjach finansowych, profesorami i doktorami, autorami książek, pracownikami uczelni wyższych. Wywiad składał się z 21 pytań. Wywiady zostały przeprowadzone w formie ustnej osobiście lub w postaci video-konferencji z powodu ograniczeń epidemiologicznych w badanym okresie (jesień - zima 2021 roku). Zdecydowana większość ekspertów mieszka na terenie m. st. Warszawy, w liczbie 10. Pozostali mieszkają: 2 osoby w Szczecinie, 1 w Wielkiej Brytanii i 4 w pozostałych częściach kraju. Wszyscy eksperci są obywatelami Polski

i znajdują się w wieku od 40 do 75 lat, przy czym zdecydowana większość z nich jest w wieku od 45 do 57 lat. Eksperci zastrzegli sobie prawo do anonimowości. Średnia długość trwania jednostkowego wywiadu wynosiła około jednej godziny zegarowej.

Analiza zebranego materiału polegała na etykietowaniu fragmentów wypowiedzi, wyodrębnieniu tematów głównych i wątków pobocznych, a następnie ich grupowaniu i ustalaniu relacji między nimi. Wartość merytoryczna przedmiotowych wywiadów eksperckich stanowi uzupełnienie kwestionariusza ankiety i w wielu miejscach wyniki obu badań pokrywają się. Zastosowana metoda pomogła w konceptualizacji pojęć dochodu pasywnego i niezależności finansowej, a także w określeniu determinant dochodu pasywnego. Badania były istotnym wsparciem w badaniu współzależności dochodu pasywnego i niezależności finansowej a także w opracowaniu koncepcji osiągnięcia niezależności finansowej przy udziale dochodu pasywnego. Nakreślone zostały ramy teoretyczne, służące możliwościom dalszej eksploracji badanego obszaru, co może stanowić podstawę do przeprowadzenia innych, autonomicznych projektów badawczych w przyszłości.

O efektywności przedmiotowych badań przesądziła także szczególnie bliska autorce rozprawy problematyka, która przyczyniła się do zmniejszenia merytorycznej dysproporcji pomiędzy badanymi a badającą. W efekcie nie wystąpiło zjawisko pogłębionej asymetrii, sprowadzającej badacza do poziomu laika. Pogłębiona podczas wywiadów w przestrzeni dyskursywnej wiedza ekspercka - głównie praktyczna przyczyniła się do weryfikacji postawionych w rozprawie hipotez oraz realizacji celów. Wnioski zawierają elementy diagnozy obecnej sytuacji gospodarczej w kraju, określają potencjał rozwoju oraz możliwe trudności inwestycyjne. Zostały one sformułowane w podrozdziale 3.6. rozprawy.

W badaniu ankietowym zostały użyte **metody statystyczne – analiza struktury oraz analiza współzależności** w celu opisanie struktury zjawisk masowych. Dokonana analiza danych statystycznych doprowadziła do zwięzłego przedstawienia wyników badań za pomocą odpowiednich charakterystyk liczbowych zwanych parametrami statystycznymi. Na podstawie zebranego materiału statystycznego, przy użyciu odpowiednich metod badawczych, stwierdzono fakt występowania współzależności pomiędzy cechami. W rozprawie przedstawiono wyłącznie te zależności, które w teście χ^2 (chi-kwadrat) okazały się statystycznie istotne. W badaniu do analizy wykorzystano pakiet Statistica w wersji 13.0. Do określenia współzależności pomiędzy badanymi cechami zastosowano w badaniu współczynnik V - Cramera oraz współczynnik rang Spearmana, a także phi Yule'a. Wyniki testów oraz obliczenia poszczególnych współczynników zostały przedstawione za pomocą

tabel i wykresów oraz szczegółowo zinterpretowane w rozdziale 3 rozprawy, dotyczącym rezultatów uzyskanych na podstawie badania ankietowego. Zilustrowano je także w koncepcji niezależności finansowej gospodarstwa domowego przy udziale dochodu pasywnego w podrozdziale 4.1. rozprawy.

W badaniu wykorzystano **metodę indukcji**, rozumianą jako rozumowanie indukcyjne, które nawiązuje do logicznego procesu – „od szczegółu do ogółu, czyli od przykładów do reguły” – w którym obserwowane lub analizowane są określone przypadki lub sytuacje w celu ustalenia ogólnych zasad, reguł, wzorów. Indukcja to rozumowanie charakteryzujące się progresywnością składników i generalizacją wniosków. W szerszym znaczeniu – metoda indukcji polega na dokonywaniu obserwacji i eksperymentów, wyprowadzaniu na tej podstawie uogólnień oraz formułowaniu hipotez i ich weryfikacji. Szczególnym przypadkiem indukcji zupełnej jest indukcja matematyczna powszechnie stosowana do dowodzenia twierdzeń. W badaniu zastosowano uogólnienie indukcyjne polegające na rozszerzeniu przesłanki dla badanej próby na wniosek dla całej populacji, wnioskowanie przez analogię, predykcję oraz etiologię. Metoda indukcji znalazła swoje zastosowanie w opisanu wniosków z badań empirycznych w rozdziałach 3 i 4 rozprawy.

6. Struktura pracy

Rozprawa ma charakter studium opisowo – empirycznego i składa się z **czterech rozdziałów**. Układ rozprawy przybliży Rysunek 2 Autoreferatu. Rozdział pierwszy poświęcony został zakresowi podmiotowemu rozprawy, czyli gospodarstwom domowym, funkcji jakie pełnią, ich klasyfikacji, celom, jakie realizują, a także opisane zostały wybrane czynniki wewnętrzne i zewnętrzne, wpływające na finansowe funkcjonowanie gospodarstw domowych. Pośród czynników wewnętrznych wymieniono i opisano m.in. zależności między oszczędzaniem a inwestowaniem, dochodami i wydatkami, skłonność do ryzyka oraz znaczenie edukacji finansowej. W czynnikach zewnętrznych uwzględniono politykę fiskalną i monetarną kraju, dostępność finansowania zewnętrznego, pandemię oraz wojnę.

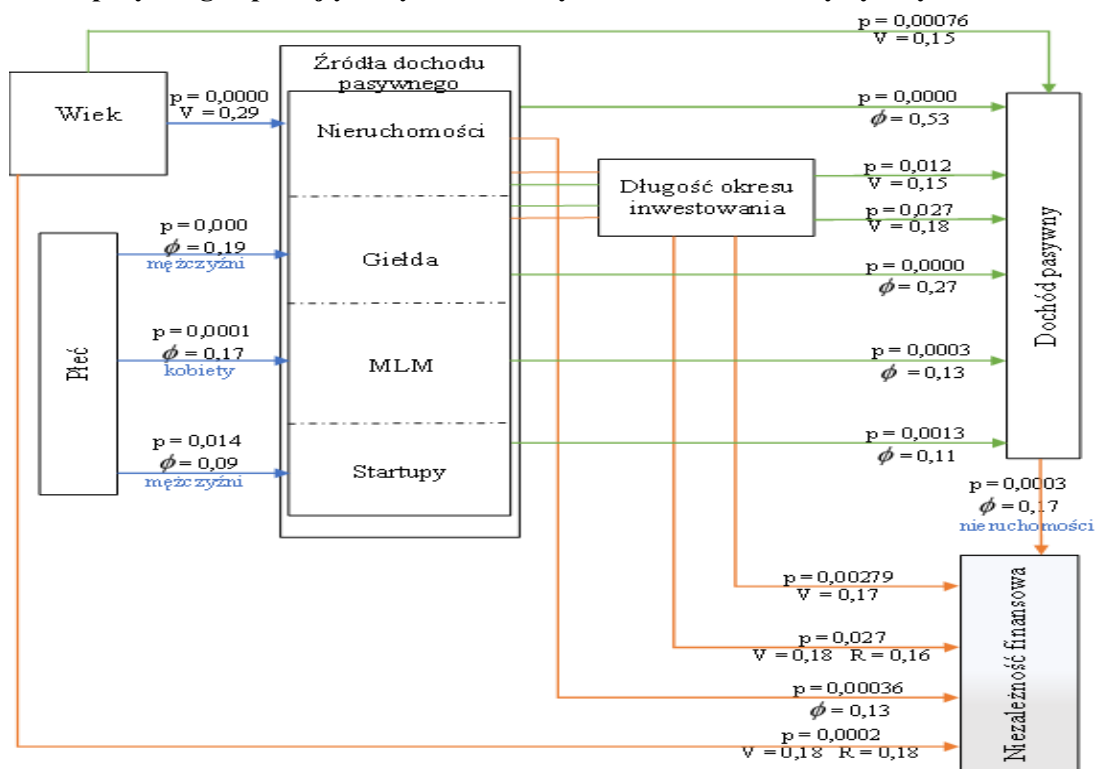
Rozdział drugi rozprawy przybliży pojęcia dochodu pasywnego i niezależności finansowej, określa definicje i źródła pochodzenia dochodu pasywnego oraz jego znaczenie w kształtowaniu niezależności finansowej. Przedstawia rolę międzypokoleniowego transferu majątku oraz odpowiada na pytanie czy w polskich warunkach osiągnięcie niezależności finansowej jest możliwe. Ta ostatnia część drugiego rozdziału jest

zakończeniem części teoretycznej i wstępem do części empirycznej. Zawiera symulacje liczbowe konkretnych przypadków gospodarstw domowych.

Rozdział trzeci rozprawy stanowi studium empiryczne, w którym przedstawiono metodykę pracy w tym strukturę próby badawczej. Opisano gospodarstwa domowe osiągające dochód pasywny, a także takie, które uzyskały niezależność finansową, wskazano podobieństwa i różnice w zakresie udziału dochodu pasywnego w strukturze dochodów tych gospodarstw. Rozdział trzeci zawiera tabele i wykresy wraz z wnioskami z przeprowadzonych badań własnych na podstawie ankiety realizowanej wśród członków gospodarstw domowych i wywiadów z ekspertami w dziedzinie finansów, inwestowania i zarządzania majątkiem.

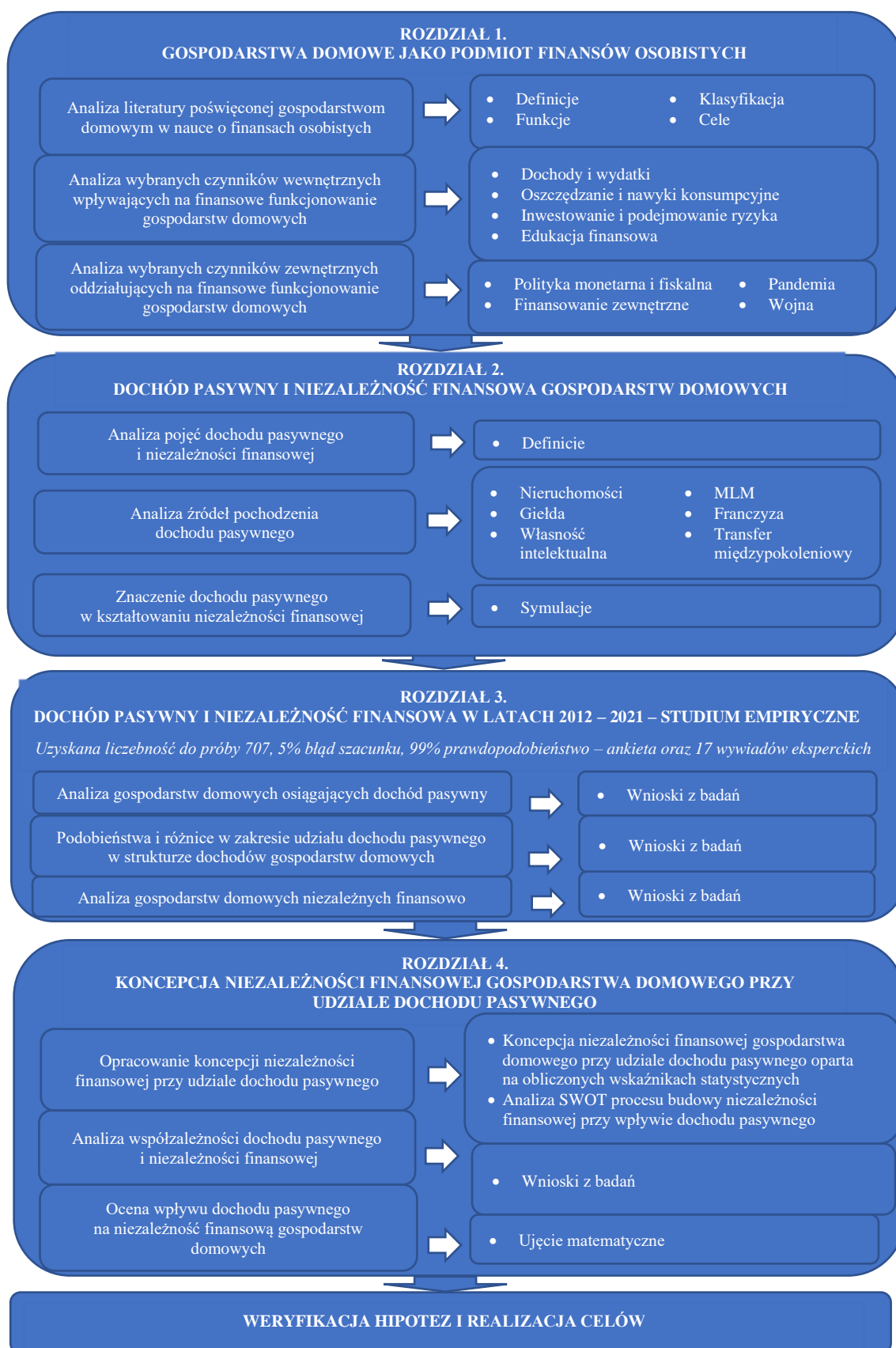
W rozdziale czwartym rozprawy zawarto koncepcję niezależności finansowej gospodarstwa domowego przy udziale dochodu pasywnego opierającą się na obliczonych wskaźnikach statystycznych (Rysunek 1). Opisano główne współzależności pomiędzy dochodem pasywnym a niezależnością finansową, zalety i wady procesu budowy niezależności finansowej przy udziale dochodu pasywnego, a także jego warunki i ograniczenia.

Rysunek 1. Koncepcja niezależności finansowej gospodarstwa domowego przy udziale dochodu pasywnego opierająca się na obliczonych wskaźnikach statystycznych

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 2. Układ rozprawy

Źródło: opracowanie własne.

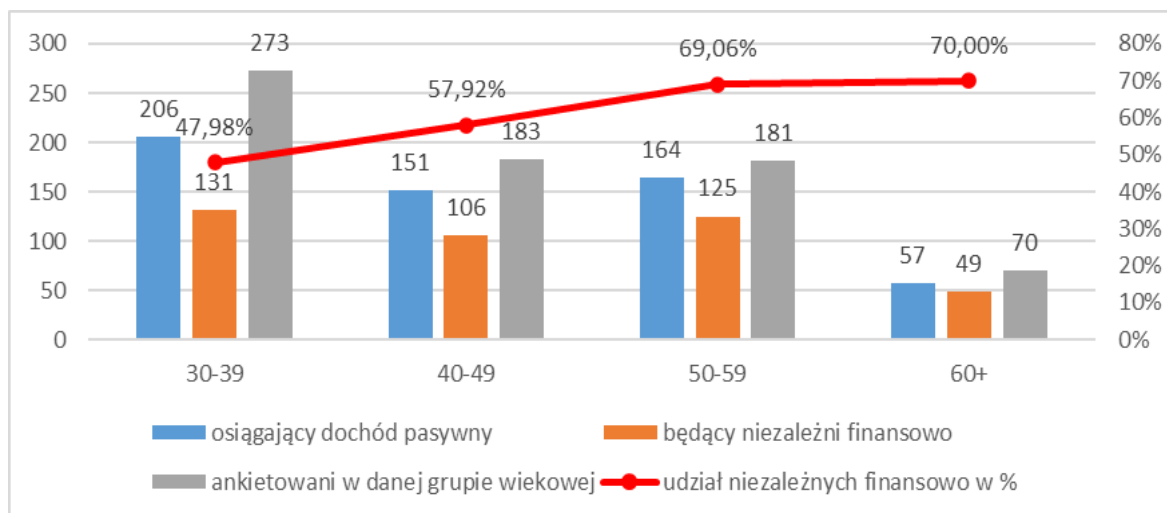
7. Rezultaty rozprawy

Badania jednoznacznie dowodzą, że osiągnięcie niezależności finansowej w polskich warunkach rynkowych jest możliwe a dochód pasywny jest kluczowym elementem tego procesu. Wśród ankietowanych, ok. 80% osiąga dochód pasywny, a ok. 60% jest niezależnych finansowo. Do najważniejszych wniosków, wynikających z badania ankietowego zalicza się:

1. Dla ok. 76% ankietowanych pojęcie dochodu pasywnego jest znane.
2. Najliczniejsza grupa badanych jest w stanie utrzymać się z jednomiesięcznego dochodu pasywnego w okresie od 1 - 3 miesięcy, tj. 46,85% badanych kobiet i 42,70% badanych mężczyzn.
3. Miejscem zamieszkania 41,73% respondentów są tereny aglomeracji warszawskiej. Najwyższy procent respondentów uzyskujących dochód pasywny mieszka w aglomeracji warszawskiej.
4. Dwoma najczęściej wybieranymi źródłami uzyskiwania dochodu pasywnego wśród respondentów są nieruchomości i giełda.
5. Najwyższy procent ankietowanych rozpoczął inwestycje zarówno w nieruchomości jak i na giełdzie w okresie ostatnich 5 lat.
6. Najpopularniejsze trzy instrumenty giełdy wśród badanych stanowią akcje, waluty i szlachetne kruszce.
7. Zdecydowanie najwyższą liczbę ankietowanych korzystających z książek, seminariów/kursów/szkoleń, Internetu w celu pogłębiania swojej wiedzy na temat sposobów i możliwości inwestowania (dochodu pasywnego) stanowią osoby z wykształceniem wyższym magisterskim.
8. Odpowiednio ok. 70% i 72% respondentów w dwóch grupach gospodarstw domowych o najwyższym poziomie aktywnego dochodu netto na osobę jest niezależnych finansowo. Można wysnuć wniosek, że im wyższy kapitał pracujący – zasoby finansowe przeznaczane na inwestycje, tym wyższy poziom dochodu pasywnego, co przekłada się na poczucie niezależności finansowej wśród badanych.
9. Badania ankietowe wskazały, że im osoby są starsze, tym mają większe poczucie niezależności finansowej. Grupa badanych 60+ wykazuje się najwyższym procentowym udziałem osób niezależnych finansowo i wynosi 70%. Zależności przedstawia Rysunek 3.

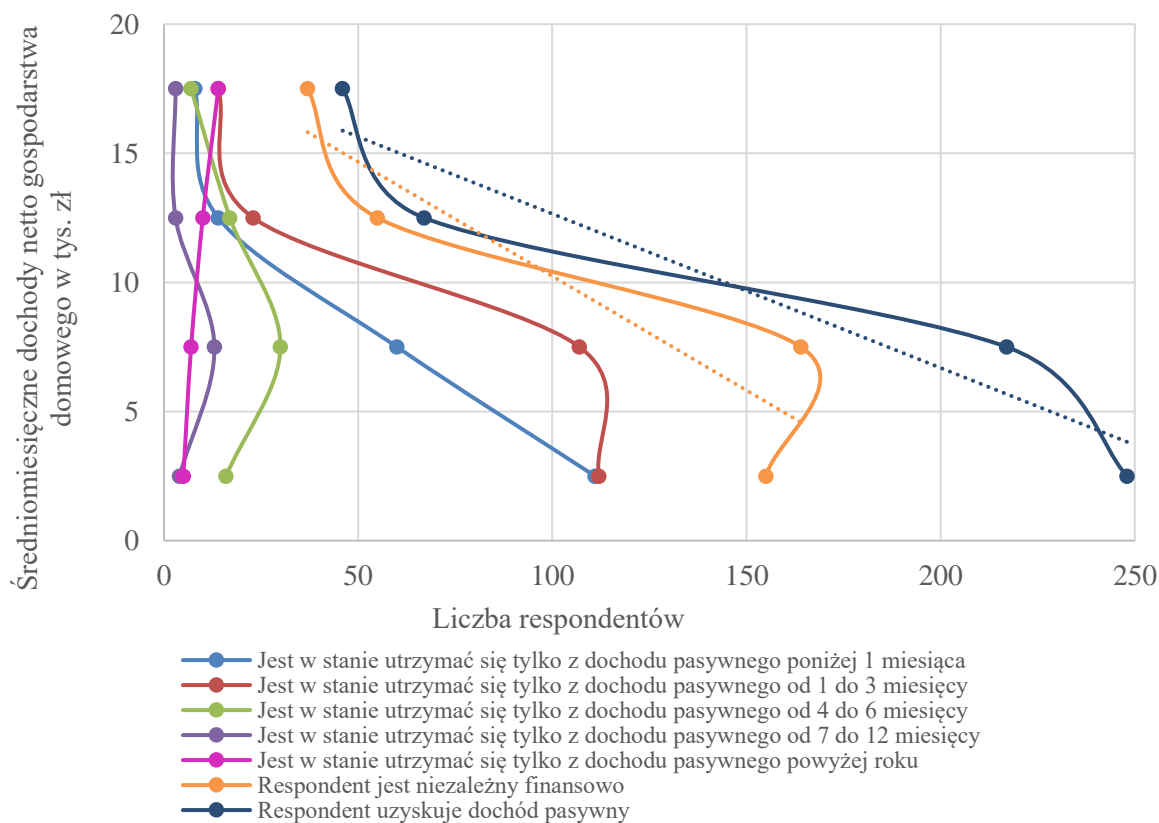
10. Niezależność finansowa jest możliwa przy różnym poziomie dochodu pasywnego (Rysunek 4).

Rysunek 3. Wpływ wieku na poczucie niezależności finansowej

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4. Niezależność finansowa przy różnym poziomie dochodu pasywnego

Źródło: opracowanie własne.

Z przeprowadzonego kwestionariusza wywiadu wynika, że 100% ekspertów osiąga dochód pasywny, a ok. 50% z nich jest niezależnych finansowo. Ponadto:

1. Potrzeba inwestowania w celu uzyskania dochodu pasywnego wynikała z chęci podniesienia standardu życia wśród wszystkich ekspertów.
2. Eksperci zgodnie twierdzą, że wiedza teoretyczna i praktyczna jest fundamentalnym warunkiem racjonalnego inwestowania, jest absolutnie kluczowa i niezbędna.
3. Większość ekspertów modyfikuje swój profil inwestycyjny w oparciu o zmieniające się uwarunkowania rynkowe. Strategia rozwoju ich inwestycji jest krótkoterminowa i uzależniona od koniunktury.
4. Najczęściej stosowaną formą finansowania inwestycji wśród respondentów są środki własne oraz złotówkowy kredyt hipoteczny w przypadku inwestycji w nieruchomości w Polsce.
5. Wielkość kapitału minimalnego jakim należy dysponować by zacząć inwestować zależy od rodzaju inwestycji, oczekiwanej stopy zwrotu, możliwości finansowych inwestora. Należy założyć, że np. przy nieruchomościach będzie ona dużo wyższa niż przy własności intelektualnej.
6. Powinno się inwestować od 10 do 20% dochodu; dotyczy to średnio zamożnych i zamożnych gospodarstw domowych. W przypadku uboższych gospodarstw domowych, nieposiadających nadwyżek finansowych i przeznaczających całość dochodów na bieżącą konsumpcję, jest to zdecydowanie trudniejsze bądź wręcz niemożliwe.

Pośród barier, mających wpływ na inwestowanie w Polsce eksperci wymienili:

7. Analfabetyzm finansowy - czyli połączenie ignorancji z brakiem wiedzy wśród inwestorów, wynikający z braku praktycznej edukacji finansowej już na etapie lat wczesnoszkolnych, co ma przełożenie na późniejsze decyzje życiowe i wyniki finansowe dorosłych Polaków ogółem.
8. Niestabilność prawa polskiego - ciągłe zmiany, brak jednoznacznych interpretacji prawa, wiele niejasności wokół Nowego Ładu, bardzo skomplikowane przepisy podatkowe, prawo nienadążające za zmianami technologicznymi.
9. Stosunkowo drogie finansowanie zewnętrzne i generalnie mało rozwinięty rynek kredytowy, wysokie i rosące stopy procentowe kredytów hipotecznych oraz brak kapitału początkowego: zarówno gotówki, jak i zdolności kredytowej u zdecydowanej większości polskiego społeczeństwa.

Porady ekspertów w zakresie budowania dochodu pasywnego poprzez inwestowanie w celu osiągnięcia niezależności finansowej kształtują się następująco:

10. Oszczędzanie oraz cierpliwe i konsekwentne inwestowanie nadwyżek finansowych w stosunkowo bezpieczne aktywa, np. nieruchomości. Nie podnoszenie swojego standardu życia szybciej niż rośnie dochód.
11. Inwestowanie w rozwój samego siebie rozumiane jako pogłębianie wiedzy, poszerzanie i pielęgnowanie kontaktów, dbałość o kondycję psychiczną i fizyczną.
12. Wiara w sukces, implementacja wiedzy, praktykowanie, wyciąganie wniosków, nauka na błędach własnych i cudzych.
13. Budowanie portfela inwestycyjnego w oparciu o posiadaną wiedzę i umiejętności.

8. Spis treści rozprawy

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....6

ROZDZIAŁ 1. GOSPODARSTWA DOMOWE JAKO PODMIOT FINANSÓW OSOBISTYCH

- 1.1. Definicje, funkcje i klasyfikacja gospodarstw domowych w nauce o finansach osobistych.....**10**
- 1.2. Cele gospodarstw domowych a ich cykl życia w strukturze finansów osobistych.....**24**
- 1.3. Wybrane czynniki wewnętrznego oddziaływania na finansowe funkcjonowanie gospodarstw domowych.....**35**
- 1.4. Wybrane czynniki zewnętrznego oddziaływania na finansowe funkcjonowanie gospodarstw domowych.....**46**

ROZDZIAŁ 2. DOCHÓD PASYWNY I NIEZALEŻNOŚĆ FINANSOWA GOSPODARSTW DOMOWYCH

- 2.1. Definicje i źródła pochodzenia dochodu pasywnego.....**57**
- 2.2. Znaczenie dochodu pasywnego w kształtowaniu niezależności finansowej gospodarstw domowych**82**

2.3. Rola międzypokoleniowego transferu majątku w osiągnięciu dochodu pasywnego.....	85
2.4. Czy w polskich warunkach można osiągnąć niezależność finansową?.....	92

ROZDZIAŁ 3. DOCHÓD PASYWNY I NIEZALEŻNOŚĆ FINANSOWA W LATACH 2012 – 2021 – STUDIUM EMPIRYCZNE

3.1. Metodyka pracy.....	99
3.2. Struktura próby badawczej.....	119
3.3. Gospodarstwa domowe osiągające dochód pasywny.....	125
3.4. Podobieństwa i różnice w zakresie udziału dochodu pasywnego w strukturze dochodów gospodarstw domowych	144
3.5. Gospodarstwa domowe niezależne finansowo	187
3.6. Kwestionariusz wywiadu.....	193

ROZDZIAŁ 4. KONCEPCJA NIEZALEŻNOŚCI FINANSOWEJ GOSPODARSTWA DOMOWEGO PRZY UDZIALE DOCHODU PASYWNEGO

4.1. Podstawowe założenia koncepcji niezależności finansowej przy udziale dochodu pasywnego.....	202
4.2. Główne współzależności dochodu pasywnego i niezależności finansowej.....	207
4.3. Analiza SWOT procesu budowy niezależności finansowej przy wpływie dochodu pasywnego	213
4.4. Ocena wpływu dochodu pasywnego na niezależność finansową gospodarstw domowych.....	220

ZAKOŃCZENIE I WNIOSKI.....	226
BIBLIOGRAFIA.....	230
SPIS RYSUNKÓW.....	244
SPIS TABEL.....	245
SPIS WYKRESÓW.....	249
ANKIETA.....	254
WYWIAD.....	262
STRESZCZENIE.....	263
SUMMARY.....	265

9. Bibliografia

Bibliografia wykorzystana w rozprawie została omówiona w *pkt. 5. Metody Badawcze* Autoreferatu w analizie polskiej i zagranicznej literatury przedmiotu, czyli przeglądzie podstaw teoretycznych podjętego tematu oraz w analizie danych zastanych. W spisie bibliografii został zastosowany porządek alfabetycznej kolejności według nazwisk autorów publikacji.